

connexions

Idealisme pràctic: criteris per a una agenda internacional independentista

vista prèvia >

Les relacions internacionals són fonamentals per a qualsevol nació que sigui o aspiri a ser un Estat. Els valors i els interessos de les nacions són els fils invisibles que lliguen el seu interès propi amb la necessària cooperació mútua, però que mal gestionats poden abocar-les al conflicte i a la ruïna. Quin paper pot jugar Catalunya a l'arena internacional, mentre no sigui un estat? Com hi pot operar l'independentisme en la seva lluita per construir la República Catalana?

Marta Brik

Polítloga i especialista en relacions internacionals

@martabrikg

Introducció

Catalunya ha estat al llarg de la història una terra d'intercanvis —de tot tipus, comercials, culturals, polítics...— i d'acollida, oberta i connectada al món. No sorprèn, doncs, que el moviment independentista també reflecteixi aquest tarannà cooperador a nivell global. Més enllà d'una sincera vocació internacionalista, s'entreveu la consciència de necessitar suports i reconeixement internacional per tal d'esdevenir un estat independent. Cal recordar que, segons la teoria de les relacions internacionals, un estat és aquella entitat que compta amb un territori definit —terrestre, aeri i marítim, si escau—; una població estable; govern efectiu¹ i sobirà;² i reconeixement internacional. Així, una Catalunya independent necessita el reconeixement per part d'altres estats per esdevenir-ne un en plenitud. I abans d'arribar fins aquí, l'independentisme necessitarà arregar tota

---

1 És a dir, amb un control efectiu sobre el territori i la seva població. És qüestionable que molts estats fallits compleixin aquest requisit.

2 És a dir, que no tenen una autoritat superior. Val la pena afegir que els estats membres de la Unió Europea es consideren sobirans malgrat tenir una autoritat superior, degut al fet que han cedit de manera voluntària part de la seva sobirania, només en algunes qüestions com per exemple el comerç.

la influència que pugui en el camp internacional, per tal de maximitzar les seves possibilitats d'èxit.

Per tal de pensar quina hauria de ser l'agenda internacional de l'independentisme català, val la pena tenir en compte com es relacionen els estats de la comunitat internacional. En les relacions internacionals trobem dos grans corrents de pensament —amb una gran diversitat interna de subcorrents— que intenten explicar com es relacionen els actors internacionals. El «realisme» dona molta rellevància als estats com a actor principal, i afirma que es relacionen de manera egoista i competitiva, guiant-se pels seus interessos, tant interns com externs, per maximitzar el seu poder, mesurat en les capacitats econòmiques i militars. Així, les aliances variaran segons una anàlisi cost-benefici de cada estat. Segons l'«idealisme», en canvi, els estats no són l'únic actor internacional rellevant, també ho serien empreses transnacionals, ONGs, entitats subestatsals com regions, ciutats, etc. Els actors actuen moguts —ni que sigui en part— pels valors que dominen la seva filosofia política interna; i conjuntament amb altres

actors busquen un desenvolupament econòmic i social que es pot aconseguir en un sistema de benestar col·lectiu; des d'aquest punt de vista, doncs, la prosperitat no és un joc de suma zero. La cooperació és possible i necessària, així com les ajudes institucionals més o menys desinteressades. L'«idealisme» defensa el multilateralisme, el dret internacional i la diplomàcia com a mecanismes per evitar les guerres i establir dinàmiques mundials pacífiques

Malgrat els noms que reben, cal no confondre el «realisme» amb una despreocupació per la recerca de béns com ara la pau —que fomenta el desenvolupament econòmic—, ni l'«idealisme» amb una ignorància naïf sobre les dures realitats de la política internacional. Un anti-comunista com Richard Nixon (1913-1994) va impulsar la normalització de relacions amb la Xina de Mao Tse-tung (1893-1976), i la distensió amb la URSS, degut a la visió «realista» de Henry Kissinger (1923) de les relacions entre els EUA i els dos colossos comunistes. La doctrina de la «responsabilitat de protegir» que autoritza la intervenció externa —fins i tot de caràcter militar— con-

El context polític és de forta repressió i pressió internacional de l'Estat espanyol per considerar l'encaix de Catalunya com una qüestió interna

tra aquells estats que protagonitzin crims de guerra, lesa humanitat o genocidi, és una doctrina de caràcter «idealista».

Sigui com sigui, depenent des de quina perspectiva veiem les relacions internacionals, entendrem que el moviment independentista s'hauria de moure en una direcció o en una altra. Si seguim el paradigma «realista», l'independentisme ha de preguntar-se: què pot oferir a altres països Catalunya en general, i la seva independència en particular? A qui li pot interessar? Què li pot aportar als altres estats? Com ens podem beneficiar de relacionar-nos amb ells? D'aquesta manera les relacions s'haurien d'establir amb estats que ens interessin, independentment dels seus valors, nivells democràtics, respecte als drets humans... En canvi, si seguim el paradigma «idealista», Catalunya, hauria d'enfocar la seva política exterior a bastir relacions, complicitats i aliances amb actors i estats amb qui comparteixi valors fonamentals.

En el Pla estratègic d'acció exterior i de relacions amb la UE 2019-2022, del Departament d'Acció Exterior,

Relacions Institucionals i Transparència, s'establia com a missió: «*Fer de Catalunya un actor conegut i reconegut al món, amb més presència i incidència econòmica, social científica i cultural, i que es refermi com un referent de democràcia, pau i solidaritat*».³ A més, el pla apostava de manera clara i explícita pel multilateralisme;⁴ per esdevenir referents en pau, diàleg i prevenció de conflictes;⁵ per un desenvolupament econòmic sostenible;⁶ i per un compromís amb l'agenda 2030.⁷

Cal tenir en compte que aquest pla que presentava els objectius polítics de la Generalitat en l'àmbit internacional va ser considerat parcialment inconstitucional pel Tribunal Constitucional (TC)⁸ després de rebre un recurs del govern de l'Estat espanyol. La sentència del TC es basa en «*l'aparença de subjectivitat internaci-*

3 GENERALITAT DE CATALUNYA, Pla estratègic d'acció exterior i de relacions amb la UE 2019-2022.

4 Ídem, Objectiu 1.2.2 i 1.2.3.

5 Ídem, Objectiu 4.2.4. Aquest punt ha estat afectat per la sentència 135/2020 del TC.

6 Ídem, Objectiu 2.1.

7 Ídem, Objectiu 4.2.1.

8 TRIBUNAL CONSTITUCIONAL, *Sentència 135/2020*.

onal»;⁹ és a dir, el Tribunal invalidava parcialment el Pla perquè Catalunya «semblava» un estat.

En determinar el seu enfocament sobre les relacions internacionals, l'independentisme ha de tenir en compte tres coses: 1) la política internacional, com tota política, té a veure amb el poder; 2) el poder no és, però, únicament força bruta i pes econòmic, sinó també capacitat d'influir en les preferències dels altres mitjançant l'atractiu i la persuasió —l'anomenat «poder tou»—; i 3) fins i tot prescindint de consideracions ètiques, l'independentisme català no té cap possibilitat contra l'Estat espanyol en termes de força bruta. Per tant, a l'hora de maximitzar el seu poder —i per tant les seves possibilitats d'èxit—, l'independentisme no pot abraçar-se al grau de cinisme que —malauradament— els estats sí que es poden permetre. Agradi més o menys, el judici de les opinions públiques internacionals afecta a les possibilitats d'èxit de l'independentisme. Tractar-les amb cura no

9 La subjectivitat internacional fa referència als actors que són subjecte de dret internacional, és a dir, que tenen drets i deures. Els subjectes de dret internacional són, amb poques excepcions, els estats.

L'independentisme s'ha de relacionar de forma prioritària amb estats que comparteixin valors democràtics. És una qüestió d'ètica però també de legitimitat

és només una qüestió d'escrúpols morals, sinó d'estratègia diplomàtica.

Cap a on va el moviment independentista?

Després del referèndum de l'U d'Octubre i els esdeveniments immediatament posteriors, l'atenció internacional per Catalunya va reduir-se considerablement i alguns vincles i contactes internacionals van quedar diluïts. Abans d'avançar cal ser conscients des d'on es comença el camí, i en el cas de l'independentisme el context polític és de forta repressió i pressió internacional de l'Estat espanyol per considerar l'encaix de Catalunya com una qüestió interna. Cal recuperar confiança amb actors internacionals que s'han refredat durant el període 2017-2021. Cal ser un actor seriós, estable i que generi confiança, per tal de reforçar velles simpaties i aliances, així com per teixir-ne de noves.

La societat civil catalana és majoritàriament europeïsta, i també ho és el moviment independentista. De fet, «Catalunya nou estat d'Europa» era el lema de la manifestació de la dia-

da del 2012 que va aplegar un milió i mig de persones i va marcar un punt d'inflexió per a l'independentisme català. En qualsevol cas, els posicionaments de líders europeus i de la Comissió Europea considerant el referèndum de l'U d'Octubre il·legal per no complir amb l'ordenament intern espanyol i relegant el conflicte català a una qüestió interna,¹⁰ van ser decebedors. Això podria haver comportat un dubte sobre la pertinència dels catalans a la UE però no va ser així. Segons una enquesta del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), el 2018 gairebé el 70% dels catalans voldrien seguir formant part de la UE si Catalunya s'independitzés.¹¹ Si mirem els resultats dels partits independentistes a nivell del seu electorat les dades es mantenen, superant sempre el 50% fins i tot entre els votants de la CUP.¹²

Europa és considerada l'espai natural de Catalunya, una zona de valors compartits, democràcia i drets

humans. Si bé és cert que alguns estats membres, com Polònia i Hongria, estan posant en qüestió valors fonamentals europeus —com ara la llibertat, els drets de les persones LGTBI+ o la democràcia liberal, entre d'altres—, Europa és, sense cap mena de dubte, l'espai democràtic més proper a Catalunya.

El moviment independentista ha reiterat en moltes ocasions que el conflicte polític català ha de ser resolt de manera política i que, per tant, ha de rebre el suport d'estats que també siguin capaços de resoldre els seus problemes políticament. Per tant, assumint com a punt positiu l'aposta política com a resolució del conflicte, sembla clar que l'independentisme s'ha de relacionar de forma prioritària amb estats que reflecteixin el com es voldria ser, que comparteixin els mateixos valors, que siguin democràtics i que respectin els drets humans; i no només amb aquests estats en si mateixos, sinó amb les seves societats civils i opinions públiques. És una qüestió d'ètica però també de legitimitat. La UE garanteix aquest espai i és, per tant, un actor clau per gestionar i resoldre el problema.

10 COMISSIÓ EUROPEA, «Statement on the events in Catalonia».

11 CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ, «Baròmetre. Enquesta sobre context polític a Catalunya, 2018».

12 *Ibidem*.

Un dels fonaments del «poder tou» de l'independentisme és la capacitat per a legitimar-se democràticament; en aquest aspecte, guanyar-se l'opinió pública internacional és bàsic

La notícia del *New York Times* sobre les relacions entre una part reduïda de l'independentisme i el Kremlin —siguin certes o no— és perjudicial per a l'independentisme.¹³ De la mateixa manera que Rússia té interessos a desestabilitzar els EUA i crear tensions extremes entre demòcrates i republicans, també els té per promoure la polarització al si de la UE. Com bé explica l'article dels periodistes Michael Schwartz i José Bautista, el Kremlin ha fomentat i finançat moviments independentistes europeus per tal de desestabilitzar la UE.¹⁴ També cal tenir present la més que coneguda voluntat de l'Estat espanyol de desprestigiar el moviment independentista català internacionalment, arribant fins i tot a crear un organisme com España Global amb aquest objectiu;¹⁵ qualsevol aparença de simpaties filo-russes per part d'un sector de l'independentisme és una eina útil per a aquesta línia de la propaganda nacionalista espanyola.

Els rumors sobre relacions amb Rússia no són innòcues: creen tensions i desconfiança amb els estats europeus limítrofs amb Rússia com Finlàndia o les exrepúbliques soviètiques d'Estònia, Letònia i Lituània. Cal tenir en consideració que aquests estats, a causa dels seus recents processos d'independència, han estat molt propers al moviment independentista. De fet, l'independentisme va inspirar-se en l'anomenada «via bàltica» i, fins i tot, el primer ministre letó, Valdis Dombrovski (1971), el 2013, va obrir la porta a reconèixer una Catalunya independent.¹⁶ No obstant això, com reconeixia el ministre d'Exteriors José Manuel García-Margallo (1944), l'Estat espanyol va utilitzar el seu poder dur, enviant missions internacionals en el marc de l'OTAN per defensar l'espai aeri¹⁷ i terrestre de les repúbliques bàltiques a la frontera amb Rússia, amb l'objectiu de condicionar el seu posicionament respecte a la independència de Catalunya.¹⁸

La pedra angular del poder de Catalunya no és pas la força bruta, sinó el ja esmentat «poder tou». En particular, un dels fonaments del «poder tou» de l'independentisme és la capacitat per a legitimar-se democràticament; en aquest aspecte, guanyar-se l'opinió pública internacional és bàsic. De cara a treballar aquest objectiu, l'espai geopolític europeu és el millor on l'independentisme es pot moure, malgrat que en alguns moments l'independentisme pugui haver-se sentit incomprès per les institucions europees.

A més de les relacions en l'escenari europeu, el moviment independentista ha de fer-se moltes altres preguntes sobre com relacionar-se —i com relacionar Catalunya— amb altres espais geopolítics: com actuar a la Mediterrània? I a Àfrica? Què li cal fer, a Amèrica Llatina? Quina posició adoptar davant la tensió creixent entre els EUA i la Xina? Com aconseguir vincles sòlids i profitosos a Àsia-Pacífic, particularment entre els països democràtics de la regió? Per raons d'extensió, aquest article

als països bàltics sobre Catalunya en 'contrapartida' a favors previs».

13 SCHWIRTZ; BAUTISTA, «Married Kremlin Spies, a Shadowy Mission to Moscow and Unrest in Catalonia».

14 *Ibidem*.

15 DEL RIEGO, «El informe de España Global para desmontar el 'procés'».

16 LA VANGUARDIA, «Letonia abre la puerta a reconocer una Catalunya independiente».

17 TARILONTE, «El presidente del Gobierno, con las tropas en los Bálticos».

18 DEL CASTILLO, «España compró el silencio de Letonia sobre Catalunya con un ejército en la frontera rusa»; EL NACIONAL, «Margallo va demanar suport

Catalunya, com qualsevol altre estat, haurà d'assumir responsabilitats, prendre decisions complicades i triar entre opcions dolentes o pitjors

no abordarà aquestes preguntes; però els criteris delimitats fins aquí són relativament fàcils de traduir a l'actuació del moviment, i del país, a cadascun d'aquests escenaris.

La complexitat internacional

Fins aquí, he sostingut que Catalunya en general, i el moviment independentista en particular, ha de prioritzar les relacions amb el món democràtic. Tanmateix, esdevenir un estat independent comporta relacionar-se amb la resta d'estats de la comunitat internacional. Això planteja la necessitat de ser un actor seriós, estable i capaç de crear confiança, però també de ser conscients que el manteniment del nivell de benestar social, l'economia i la seguretat dependrà d'altres estats i actors internacionals. Només cal veure la crisi d'abastiment energètic i alimentari viscuda als inicis de la tardor del 2021 al Regne Unit a causa de la manca de permisos de treball per als transportistes estrangers.¹⁹

19 CCMA, «El preu del gas es dispara al Regne Unit i provoca un problema d'abastiment».

Aquests actors, desgraciadament no sempre compartiran els mateixos valors que el moviment independentista. Catalunya, com qualsevol altre país, haurà d'assumir responsabilitats, prendre decisions complicades i triar entre opcions dolentes o pitjors, tant abans com després d'assolir la independència. Per fer-ho, caldrà actuar amb ètica i responsabilitat però, també, sent conscients que per aconseguir objectius de benestar i desenvolupament caldrà interactuar —particularment en l'àmbit econòmic— amb actors i estats que no són precisament els més propers des d'un punt de vista democràtic o moral.

A tall d'exemple trobem l'afer del subministrament d'energia. En el cas de l'Estat espanyol aquest té una alta dependència dels combustibles fòssils —petroli i gas natural— i com que no disposa d'aquests recursos energètics els ha d'importar. Segons dades oficials, prop del 74% de l'energia de l'Estat espanyol prové d'origen estranger.²⁰ En el cas català, la dependència energètica es redueix

20 GOVERN ESTAT ESPANYOL, «La Energía en España, 2018», l'últim informe disponible.

al 70,4%, però si tenim en compte la importació d'urani per a les centrals nuclears catalanes d'Ascó 1 i 2, i Vandellós la xifra augmenta fins al 94,9%.²¹ A més, cal considerar que les centrals nuclears catalanes tenen una data prevista de tancament entre el 2027 i el 2035, augmentant encara més la dependència energètica.²² Les energies renovables autòctones —hidroelèctriques, eòliques i fotovoltaïques— suposen gairebé el 20% de la demanda d'electricitat el 2020.²³ Això fa sospitar que malgrat una aposta decidida per les energies renovables per part del govern i la societat catalana, per garantir l'abastiment a curt i mitjà termini caldrà negociar amb països com Algèria, Nigèria o Qatar.

Un exemple d'aplicació dels valors en les relacions internacionals és el mecanisme de condicionalitat democràtica de la UE. La UE compta amb un important poder estructural en l'àmbit comercial pel fet de ser

21 GENERALITAT DE CATALUNYA, «Balanz energètic de Catalunya 2018-2019 i balanç elèctric 2020».

22 CERRILLO, «Catalunya, ante el riesgo de una mayor dependencia energética».

23 GENERALITAT DE CATALUNYA, «Balanz energètic de Catalunya 2018-2019 i balanç elèctric 2020».

Algunes actuacions posteriors al 2017 per part dels estats i les institucions europees van ser decebedores

el mercat únic més gran del món. Aprofitant aquest avantatge la UE va posar en marxa un mecanisme anomenat clàusula democràtica per promoure el compliment dels valors fundacionals europeus²⁴ a les seves relacions comercials. Des del 1996 la UE afegeix aquesta clàusula a tots els acords comercials de matèries generals —no específiques— que signa. Malgrat la inclusió de la clàusula, que preveu la suspensió o trencament de l'acord si no es compleixen els requisits democràtics i de respecte als drets humans, aquestes mesures rarament s'han aplicat.

La UE hauria d'aplicar la clàusula democràtica de la mateixa manera a totes les contraparts, però no ho fa.²⁵ Tot i l'enorme potencial que té la clàusula, sense un mecanisme de mesura i protecció dels drets

humans, acaba sent una declaració d'intencions. Existeix un tracte diferent segons si qui ha incomplert és un estat diplomàticament important per la UE, com és Rússia, Israel, Colòmbia, Mèxic o Turquia, que si ho fa un país de l'Àfrica, del Carib o del Pacífic.²⁶

Reflexions finals

Com a moviment que vol assolir la independència de forma pacífica i democràtica, la prioritat per a l'independentisme català hauria de ser relacionar-se, establir complicitats i simpaties amb estats en qui emmirallar-se: és a dir, països plenament democràtics; que respecten els drets humans, les llibertats i els drets civils i polítics; que apostin pel desenvolupament sostenible; que promoguin la igualtat i respectin la diversitat sexual i de gènere. Així mateix, li convé apostar pel multilateralisme i les organitzacions internacionals.

D'entre tots els espais geopolítics amb els que Catalunya pot interactuar,

l'Europa democràtica en general, i la UE en particular, són l'espai que més s'aproxima —amb totes les seves imperfeccions— a aquesta combinació entre democràcia, drets humans i multilateralisme. Algunes actuacions posteriors al 2017 per part dels estats i les institucions europees van ser decebedores, però en altres ocasions han garantit un espai de llibertat i moviment que han limitat la capacitat repressiva de l'Estat espanyol; és el cas, per exemple, de la situació dels exiliats, o de la Doctrina Junqueras. Aproximacions a països autoritaris com Rússia, que pretenen desestabilitzar la UE són contraproductius, ja que produeixen molta desconfiança entre els estats membres, especialment aquells que es poden sentir amenaçats. Es tracta d'aproximacions enverinades que deslegitimem el moviment i donen a l'Estat espanyol l'oportunitat d'enfortir aliances amb països com els Bàltics, que havien mostrat simpaties amb el procés d'independència. I el que és més important: per moltes fantasies que es puguin formular al respecte, aquests acostaments mai no suposaran cap enfortiment substancial per al moviment independentista, per la simple raó de que Rússia —ni cap altra potència similar— voldrà

24 Article 2.4 del Tractat de la UE: La Unió es fonamenta en els valors de respecte de la dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, Estat de Dret i respecte dels drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories. Aquests valors són comuns als Estats membres en una societat caracteritzada pel pluralisme, la no discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i la igualtat entre dones i homes.

25 SANTAOLALLA, «La importància de la clàusula democràtica en los acuerdos comerciales que firma la UE con terceros países».

26 *Ibidem*.

La política internacional d'un país com Catalunya, i d'un moviment com l'independentisme català, hauria d'estar guiada pel que podríem anomenar «idealisme pràctic»

enfrontar-se amb un Estat espanyol amb el que, sovint, tenen coincidències que no troben enlloc de la UE, com per exemple, davant el conflicte diplomàtic sobre el reconeixement de Kosovo.

El camí cap a la independència no és senzill de recórrer, com tampoc no ho són les relacions internacionals, plenes d'obstacles, interessos contraposats, paradoxes i dobles estàndards. La UE, amb un gran poder estructural en l'àmbit comercial, mostra sovint una gran dificultat pel que fa a aplicar polítiques exteriors basades en els valors. El mecanisme de la condicionalitat democràtica és una bona iniciativa, però sense mecanismes de sancions queda en paper mullat. Resulta evident que sancionar i estar disposat a trencar acords comercials amb països que necessites en altres àmbits és terriblement complicat. La interconnexió i dependència global actual fa que sigui necessari interactuar amb tota mena d'actors, també aquells amb polítiques internes desastroses. Ara bé, cal tenir clares les prioritats diplomàtiques, i aquestes han d'anar de la mà de consideracions sobre els estàndards de cada país en matèria de democràcia i drets humans.

Catalunya haurà de trobar un equilibri com fan tots els països entre les polítiques exteriors basades en valors i el manteniment del benestar de la seva ciutadania. Això no vol dir que per convertir-se en un estat calgui cedir a un «realisme» que en realitat no seria sinó el cinisme més cru. Però tampoc ens cal ser ingenus. No es pot mantenir una puresa absoluta en les conviccions en tots els àmbits de les relacions exteriors, si no volem viure aïllats en una bombolla. Catalunya en general, i l'independentisme en particular, hauran de prioritzar, sempre que sigui possible, les relacions amb països que siguin propers en matèria de democràcia i drets humans, utilitzant el poder que es tingui per promoure aquests valors, però sent conscient que, en un món globalitzat complex i imperfecte com el que en el que vivim no sempre serà possible. Hi haurà disjuntives on l'elecció serà entre el dolent i el pitjor.

L'energia n'és un exemple: sempre es podran trobar alternatives, com l'aposta decidida per les energies renovables autòctones, però es trigarà temps i mentrestant caldrà ser pragmàtics o estar disposats a assumir-ne els costos.

En definitiva, la política internacional d'un país com Catalunya, i d'un moviment com l'independentisme català, hauria d'estar guiada pel que podríem anomenar «idealisme pràctic».²⁷ L'independentisme no pot ignorar que viu en un món imperfecte, on ha de tractar amb actors que poden tenir valors i interessos molt diferents, o fins i tot oposats, als seus; i no pot ignorar tampoc que això, sovint, el portarà a haver de gestionar contradiccions.

Però, alhora, sent un moviment que només pot cercar la independència per vies pacífiques, no pot permetre's el grau de cinisme que sí que —malauradament— es poden permetre aquells que tenen la força bruta del seu cantó. Agradi més o agradi menys, en termes de força bruta l'independentisme català no té res a fer contra l'Estat espanyol; per tant, ha de maximitzar el seu «poder tou», i això implica —entre d'altres coses— adoptar un compromís pragmàtic, però sòlid i creïble, amb la democràcia, els drets humans i el multilateralisme.

---

²⁷ Un terme reivindicat per personalitats com ara U Thant o Al Gore.

L'independentisme necessita convertir hostilitats en indiferències, indiferències en simpaties, i simpaties en suports

Aquest idealisme pràctic s'hauria de traduir, com a mínim, en quatre línies d'actuació: 1) governar de forma pragmàtica, que no cínica, les relacions de Catalunya amb la resta del món, particularment en les esferes econòmica i cultural; 2) prioritzar, sempre que sigui possible, les relacions amb actors i governs democràtics; 3) posicionar la causa de l'autodeterminació de Catalunya com un més dels fronts de lluita contra l'autoritarisme i per l'aprofundiment democràtic; i 4) fomentar, als fòrums on sigui possible, l'ideal d'un ordre global multilateral i pro-democràtic, on el dret internacional, la societat civil global i les organitzacions internacionals facin de contrapès al nacionalisme dels estats.

L'independentisme necessita convertir hostilitats en indiferències, indiferències en simpaties, i simpaties en suports. I li convé que el món, en la mesura del possible, sigui un món on la capacitat dels estats per a fer servir la força bruta contra les seves pròpies poblacions es trobi severament limitada. Objectius, tots ells, que demanen temps, perseverança i rigor. ■

■ Bibliografia

SANTAOLALLA, Cayetana. «La importancia de la cláusula democrática en los acuerdos comerciales que firma la UE con terceros países» [en línia]. A *Unir Revista*, de 19 de juliol de 2018. Disponible a: <www.unir.net>.

CCMA. «El preu del gas es dispara al Regne Unit i provoca un problema d'abastiment» [en línia]. A *CCMA*, de 25 de setembre de 2021. Disponible a: <www.ccma.cat>.

CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ. «Baròmetre. Enquesta sobre context polític a Catalunya, 2018» [en línia]. A *Centre d'Estudis d'Opinió*, de 23 de febrer de 2018. Disponible a: <www.ceo.gencat.cat>.

CERRILLO, Antonio. «Catalunya, ante el riesgo de una mayor dependencia energética» [en línia]. A *La Vanguardia*, d'11 de maig de 2021. Disponible a: <www.lavanguardia.com>.

COMISSIÓ EUROPEA. «Tractat de la Unió Europea» [en línia]. A *Diario Oficial*, de 26 d'octubre de 2012, pàg. 1-390. Disponible a: <www.eur-lex.europa.eu>.

COMISSIÓ EUROPEA. «Statement on the events in Catalonia» [en línia]. A *European Commission Press Corner*, de 2 d'octubre de 2017. Disponible a: <www.ec.europa.eu>.

DEL CASTILLO, Carlos. «España compró el silencio de Letonia sobre Catalunya con un ejército en la frontera rusa» [en línia]. A *Público*, de 19 de desembre de 2017. Disponible a: <www.publico.es>.

DEL RIEGO, Carmen. «El informe de España Global para desmontar el 'procés'» [en línia].

A *La Vanguardia*, de 14 d'agost de 2019. Disponible a: <www.lavanguardia.com>.

DEPARTAMENT D'ACCIÓ EXTERIOR, RELACIONS INSTITUCIONALS I TRANSPARÈNCIA. «Pla estratègic d'acció exterior i de relacions amb la Unió Europea 2019-2022». Afectat per la sentència del 135/2020 del TC.

GENERALITAT DE CATALUNYA. «Balanz energètic de Catalunya 2018-2019 i balanz elèctric 2020» [en línia]. A *Institut Català d'Energia*, publicació de 2020. Disponible a: <www.icaen.gencat.cat>.

GOVERN ESTAT ESPANYOL. «La Energía en España, 2018» [en línia]. A *Ministerio para la transición Ecológica i el reto demográfico*, publicació de 2020. Disponible a: <www.energia.gob.es>.

LA VANGUARDIA. «Letonia abre la puerta a reconocer una Catalunya independiente» [en línia]. A *La Vanguardia*, de 13 de setembre de 2013. Disponible a: <www.lavanguardia.com>.

EL NACIONAL. «Margallo va demanar suport als països bàltics sobre Catalunya en 'contrapartida' a favors previs» [en línia]. A *El Nacional*, de 14 de desembre de 2017. Disponible a: <www.elnacional.cat>.

SCHWIRTZ, Michael; BAUTISTA, José. «Married Kremlin Spies, a Shadowy Mission to Moscow and Unrest in Catalonia» [en línia]. A *New York Times*, de 3 de setembre de 2021. Disponible a: <www.nytimes.com>.

TARILONTE, Elena. «El presidente del Gobierno, con las tropas en los Bálticos»

[en línia]. A *Revista Española de Defensa*, de setembre de 2017, pàg. 8-10. Disponible a: <www.defensa.gob.es>.

TRIBUNAL CONSTITUCIONAL. «Sentencia 135/2020 del Tribunal Constitucional» [en línia]. A *Diario Oficial*, de 23 de setembre de 2020. Disponible a: <www.boe.es>.